

Миодраг Јаћимовић

МИЛАНОВО ГРОБЉЕ

Сад се ионако дружим с мртвима. Једино на сахране и идем. На свадбама ми није место. Ко би ме тамо звао и шта ћу ја с веселим светом. А не могу онолику вриску да поднесем. Плач ми је ближи. Од кукњаве, од како памтим, никада нисам била далеко. Умирало стално код мојих у Осоју. Па сам се на то привикла. На све се човек навикне.

Мртве испраћам с миром. То ми постало некако обично. Још ако је старо умрло, идем на пратњу као на неки посао. И тако је тај био већ одавно близу раке. Само му мало требало.

Гробље Пањевац вазда спремно. Никога не одбија. Пре последњег рата одбијало децу некрштену, самоубојнице, све оне за које владика не да дозволу за сахрану. Данас прима све. Сви му требају. Није пробирач. Прими их заувек и не тера са свога оглавка никога.

Оне јаднике, некад, закопавали уз врзину ван Пањеваца. Свуд око гробља. Врзина бујала, па се ништа убрзо није познавало. Ни парастоса им нису правили. Није ишло. Брзо их и заборављали. О каменом белегу ни говора. Ко би то још смео да чини. А у гробљу те сећају само они где им пометник видиш. Био прав или накрив, али има га, каквог било. И још ако се слова урезана у камен виде, а у ново време и слика још, тај је међу нама. И кад станеш преда њ, као да ћакаш с мртвим. Сетиш се њега, његових радости, вере да ће вечно живети, да неће стићи на овај сунчани вишак.

Некад се тргнеш. Уплаши те нешто. Па побегнеш са оглавка. И растерујеш, у тој журби, гује и свакојаке друге гмизавце. Зато те још већа мука ухвати где лежи човек заувек. Али, од бежања ништа. Све идеш у круг, па опет овде стигнеш. Донесу те најзад. Не мучиш се макар последњи пут да се пентраш узбрдо. А јесте окомито место. Где мој предак Милан нађе да пребивају његови земљаци! Као да се шегачио са свима после њега. И он страдао како не треба.

У јаворском рату чувао, веле, као писмен, пуковску архиву, па кад једном навалише Турци, он брже боље све запалио. Можда није морао. Старешине његове мислиле да је то намерно урадио да се отараси пусула. Било му, веле, тешко да их носи. Па га добро, све глоговим коцем, по туру тукли. Без милости. Ни мрео ни живео једно време од грдних мука. А све на трбуху лежао. Тако га и хранили. Задњица се сва попрштила. Море, и распадала. Привијали му свашта. Ништа није помогло. Шта све нису пробали. Не вреди, испоганило се, па почео остраг да базди. И тако пребијеног дотерали га његови преко коња пребаченог као сламњачу.

Видео и сам Милан да ће скоро умрети. У старом гробљу усред Претурице, поред Шарене кафане и ковачнице, није било више места. А и кућа се било доста сазидало око гробља, те није више било згодно да се народ сахрањује. А Милан хтео комоције и да побегне од народа који је сав поред старог гробља пролазио у цркву, кафану, судницу... Тако на самрти завештао оглавак Пањевац, где је пред сам јаворски рат крчио оно мало храстове шуме и почео водити пањеве од раније посечених грмова. Није тада ни слутио да ће се заратити и он дати ову своју крчевину где ће њега првог закопати. И све остале пуно столеће тако.

Био мало саможив. Као да није хтео заједно, бар у прво време, да са својим земљацима ни мртав другује. Неко народу поклони земљу за утрину, неко сазида чесму, неко опет приложи дар у цркву, као моја баба по мајци сребрни крст у претуричку цркву да га народ љуби још од пре првог великог рата. Неко ћуприју подигне на води или баван преко Качера. Милан гробље од своје земље засновао. И по томе остао да му се име помиње. И оне силне батине зато нико не заборавља. У Пањевцу се, после оних грдних батина, добро опружио насред крчевине. И првсм му спомен подигли од камена из мајдана испод Глоговице. Још стоји тај белег. Слова се једва читају. И вели се у њима да је био кмет и храбар ратник, добротвор Претурице. И још понешто. Само, истањило се надгробник. Од сунца и кише, олуја и снегова. Али, сви знају где је Милан сахрањен. Свуд око њега прво његови. Нису умирали редом. Час маторо, час дете, па војник код Једрена, па Брегалница, те Цера, Врлаја, у логору у Младеновцу. И са Сремског фронта има неколико. Можеш са спомења читаву нашу историју да читаш. Што даље од Милана, ближе нама данас. Они најдаљи, последњих година помрли. Моји најближи, подалеко су од Миланова белега.

Иако је мањи од новијих надгробника, стоји још исправно. Јесте се мало, само мало, повио према Претурици, као да хоће да нешто важно каже. А никако да добаци гласом. Не излази аваз из земље где је запретан пре сто година.

ПРЕСТА
ПРЕСТА

Не предаје се Милан. Мислим његов камени белег. Тврд камен испод Глоговице. Сто година издржава све. Може, вала, још толико. Љут, па одбија сваку напаст од себе. Не да се никако. Као да инат тера.

Сви се према Милановом каменом белегу сналазе у Пањевцу. Големо гробље. Кад некога сахрањује, веле: на југ од Миланова камена. На запад од Миланова белега. И све тако. И тако га стално помињу. Зато је Милан хтео у средину да се сви равнају према њему. Ломићи на југ, Томковићи на исток. Гавриловићи више на запад. Ђукнићи некако на север. Миланови Мирићи, све око њега, у круг. И једина капела Гаврилова је на запад, подалеко. Оног Гаврила што је Једрене освојио. Јуначина био. Ништа Гавриду нису могли ни Турци, ни Бугари, ни Швабе. А умре од грипа. Грип јачи од све ове напасти.

Усред својих Претуричана Милан. Као да им кметује док је века и света. Не пушта их из власти ни мртве.

Тешко се пењем уз Пањевац. А морам. Треба и мртве посећивати. Разгонити сву гамад с гроба. Некад ми није ни тешко. Навикавам се за овај оглавак. А одозго сва се Претурица лепо види. Као на длану да је. Ни вриске, ни галаме нема. Само мир. Мртвима је он намењен. И мојој старости годи.

ПОВЕЉА
ОКТОБРА